

בס"ד. ש"פ משפטים, מבה"ח אדר-ראשון, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

ויבוא משה בתוך הענן גו'¹, ופירש רש"י, ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שביל בתוכו. והוא מדברי הגמרא ביומא², נאמר כאן בתוך ונאמר להלן בתוך, ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה³, מה להלן שביל, דכתיב והמים להם חומה³, אף כאן שביל. והנה⁴, ענין העשן (שענן זה כמין עשן הוא) בא ע"י האש, אבל לא מצד האש לבדה, כי אם כאשר האש שורף ומכלה איזה דבר, וכמ"ש לפנ"ז⁵ ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר, הנה משריפת וכליון הדבר הנשרף באש, יוצא העשן. אמנם, במ"ת כתיב⁶ והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו הוי' באש גו' (אש סתם, ולא אש אוכלת), וכפי שמדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷ שמסגנון לשון הכתוב משמע שהאש בעצמו הוא סיבת העשן, אף שבאמת נעשה העשן מהדבר הנשרף ולא מהאש עצמו (וכפי שמבאר⁸, שבענין זה אין חילוק בין אש שלמעלה לאש שלמטה⁹), ולכאורה, הרי בהר סיני לא היו אילנות או דשאים ועשבים שמשריפתן יהי' עשן, כי הר סיני הוא הר של אבנים, והאבנים אינם כלים בשריפה שיעלה עשן¹⁰. ומוסיף⁸ לדייק במ"ש אשר ירד עליו ה' באש, הלא ע"פ הטבע שהטביע הקב"ה בנבראים הנה טבע האש הוא עלי' (אא"כ ישנו דבר גשמי שבו נאחז האש ונשאר למטה¹¹), ומפני מה הי' כאן היפך טבעו. ומבאר בזה¹², דהנה במ"ת נתגלה פנימית הכוונה דברה"ע שנברא ע"פ הטבע שהטביע הקב"ה בד' היסודות ובדצח"מ, אשר ע"פ התורה הנה זאת היא עבודת האדם לשנות טבעו וטבע העולם לעשותם מכוון

(סה"מ תש"א ע' 125). תש"ח (סה"מ תש"ח

ע' 208). ועוד.

(8 ברד"ה הנ"ל תש"ח.

(9 ולהעיר מרד"ה והר סיני עשן כולו תרס"ב (סה"מ תרס"ב ע' שטז).

(10 ראה גם אלשיך יתרו שם. וראה לקו"ש חט"ז ע' 224 הערה 9.

(11 ראה לקו"ת אחרי כה, ג. ובכ"מ.

(12 סד"ה הנ"ל תש"ח (ע' 216).

(1 סוף פרשתנו (כד, יח).

(2 ד, ב.

(3 בשלח יד, כב.

(4 בהבא לקמן — ראה לקו"ש חט"ז ע'

280 ואילך (ממאמר זה). ומשם נעתקו כמה הערות דלקמן.

(5 פרשתנו שם, יז.

(6 יתרו יט, יח.

(7 ראה רד"ה והר סיני עשן כולו תש"א

לשבתו ית', והוא ית' המתחיל¹³ להורות בשינוי טבע הבריאה, ולכן, הנה הר סיני, עם היותו אבנים, ואינו שייך בו הכליון בשריפה להיות עשן, בכ"ז עשן כולו היפך טבעו, מפני אשר ירד עליו הוי' באש, היפך טבעו בטבע העלי'. אך צריך להבין מהו הטעם שבמ"ת כתיב אשר ירד עליו הוי' באש סתם, ואילו בפרשתנו נאמר כאש אוכלת. וגם צריך להבין, מהו הטעם שבפרשתנו לא נתפרש בכתוב ענין העשן (כמו שנתפרש במ"ת והר סיני עשן כולו), כי אם ענין הענן (ויבוא משה בתוך הענן), אלא שרש"י מפרש שענן זה כמין עשן הוא.

(ב) **ויובן** בהקדם ביאור כללות ענין העשן הבא משריפת דבר באש¹⁴, שכאשר האש שהוא דק כו' מתאחד עם איזה דבר גשמי שאינו דק כמו האש, אזי נעשה עשן מהדבר הממשי הנשרף באש, והוא מהפסידות חלקי החומריות שבדבר הנשרף, שלכן הנה דברים גשמיים שהם קלי החומר ה"ה נשרפים מהר, והעשן היוצא מהם הוא דק, אבל דברים גשמיים בעלי חומר עב וגס, עם היות שגם בהם אוחז האש לכלותם, הנה העשן היוצא מהפסידם הוא עשן עב, שגם הוא בעל מציאות עבה וגסה. ונמצא, שבעשן ניכר (ומתבטא) עד כמה חומר הדבר הוא גס, וענין זה בא לידי גילוי בכליון הדבר. ומזה מובן שכן הוא גם ברוחניות, בביטול וכליון הדברים דלמטה לאלקות. ובהקדם הידוע בפ"י עש"ן שהוא ר"ת עולם שנה ונפש (כמבואר בספרי הקבלה ובפ"י הראב"ד לספר יצירה¹⁵), שמורה על כללות ההשתלשלות (עולם שנה ונפש) כפי שהוא באופן של עלי¹⁶, ע"י גילוי האש שלמעלה (מפני אשר ירד עליו הוי' באש), שע"ז נאכל ונכלה ישות העולם ונעשה בו הביטול והכליון לאלקות (והיינו, שענין האש מורה על הגילוי מלמעלה למטה, ואילו ענין העשן מורה על עליית העולמות מלמטה למעלה, שלכן אפילו לאחרי עלייתם נשאר ענין של עפרורית ועכרורית, כמו בעשן הגשמי). וזהו הטעם שבמ"ת הי' ענין של עשן (גם) מדומם (כנ"ל שהר סיני הוא הר של אבנים), דכיון שהתכלית דמ"ת הוא להעלות את כללות ההשתלשלות, הנה העלאה זו צריכה להתחיל מהדרגא הכי תחתונה, שזהו"ע הדומם, כמשל הידוע¹⁷ מהגבהת כתלי בית ע"י כלי ההגבהה הנקרא ליווע"ר, שצריכים

תתטז).

13) ע"פ שמו"ר פ"ב, ג.

16) ראה בארוכה אוה"ת שם. וכן בד"ה שלאח"ז (ע' תתכג ואילך. ע' תתכא ואילך). ד"ה הנ"ל תרס"ב. ועוד.

14) בהבא לקמן — ראה תו"א מג"א צד, א. רד"ה וכל העם רואים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 212). ועוד.

17) ראה תו"א בראשית ד, א.

15) אוה"ת יתרו ד"ה והר סיני עשו (ע')

להתחיל להגבי' הקורה התחתון דוקא, ואז ממילא יוגבהו גם העליונים ממנו, משא"כ אם הי' מתחיל מאמצע הכותל, לא הי' מגבי' התחתונים.

(ג) **ועפ"ז** יש לבאר החילוק בין הפסוקים הנ"ל. דהנה, הפסוק והר סיני עשן כולו קאי אודות הזמן דמ"ת, וכיון שבמ"ת הי' גילוי אלקות בדרך מלמעלה למטה (וכהמשך הפסוק, מפני אשר ירד עליו הוי' באש, היינו, שהגילוי הי' מצד למעלה¹⁸), והעולם הי' עדיין גשמי וחומרי שאינו מזוכך¹⁹, הנה גילוי אלקות זה פעל אז ביטול וכליון העולם באופן שהר סיני עשן כולו, שריבוי וגודל העשן מורה שחומריות העולם לא הי' דק ומזוכך. וי"ל שזהו גם מ"ש מפני אשר ירד עליו הוי' באש (סתם, ואיגו מפרט אוכלת), שמלשון זה משמע שהעשן נעשה מהאש עצמו, ולא מכליון דבר הנשרף (כנ"ל ס"א), כי מצב העולם בזמן מ"ת הי' גס כ"כ עד שאינו ראוי גם להיות נשרף ונכלה ע"י אש (בדוגמת הדומם כפשוטו²⁰), ולכן אין העשן שייך כ"כ לכליון ההר²¹. משא"כ הפסוק ומראה כבוד ה' כאש גו' קאי אודות הזמן שלאחרי מ"ת, לאחרי הביטול וההזדככות שמ"ת פעל בעולם, שאז לא הי' מציאות העולם בגסות כ"כ. ולכן נאמר ומראה כבוד ה' כאש אוכלת, כיון שנעשה דק יותר וראוי שיהא נאכל ונשרף ע"י האש שלמעלה ויש להוסיף בדיוק

ומדבר, דאש הוא בחי' מדבר — ראה תו"ח בראשית יט, ג. המשך תרס"ו ריש ע' קטו (ועוד), לכן, גם לאחר שנתחדש בו ענין הכליון, צריך להיות גם שינוי טבע האש, דוגמת הנפש והגוף, שעם היות שאברי הגוף בטלים להנפש והם כצירוף שם הוי' כו', צ"ל כח המפליא לעשות לחבר הנפש עם הגוף (ד"ה אחרי מות תרמ"ט בתחלתו. ובכ"מ).

או י"ל ע"פ (וע"ד) המבואר בד"ה אחרי שם (ס"ו) ובכ"מ, דירידת האור היא מצד מעלת שורש הכלים, ומכיון ש(בנדו"ד) ענין הכליון שנעשה בו הוא היפך טבעו, ה"ז דבר נוסף בו (ראה לקו"ש ח"ו ע' 89, ח"ח ע' 242 — ע"ד ב' סוגי נסים), לכן אין מתגלה עי"ז שרש הכלי (כח הגבול), כי אין זה ביטול הכלי מצד ענינו הוא, ולכן ירידת האש היא חידוש. ואכ"מ.

(21) ולהעיר מד"ה והר סיני תרס"ב שם, לענין בחי' דומם שבדומם שאינו עולה ע"י האש.

(18) ראה גם ד"ה והר סיני תרס"ב שם. ובסוף ההמשך (דתרס"ב) שם.

(19) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל ואילך. ובכ"מ.

(20) וי"ל שזהו גם טעם הפנימי שדומם אינו כלה בטבעו באש, כי הוא בריחוק הערך לגמרי ממהות האש, ולא שייך לומר גם זה שהוא בניגוד והיפך טבעו לאש, כמו שאומרים בנוגע לצומח וכו'.

ועפ"ז אולי יש לומר במשנת"ל (ס"א) — מסד"ה והר סיני תש"ח) בענין שינוי טבע הבריאה שנעשה בעת מ"ת, ש"הר סיני, עם היותו אבנים, ואינו שייך בו הכליון בשריפה להיות עשן, בכ"ז עשן כולו היפך טבעו, מפני אשר ירד עליו הוי' באש, היפך טבעו בטבע העליון, דמוכח מזה, דשינוי טבע ההר לא הי' מספיק שיפעול ירידת האש, כ"א צריך לעוד ענין בשינוי טבע הבריאה, שינוי טבע האש — כי, מכיון שהדומם מצד עצם מהותו הוא בריחוק הערך ממהות האש (דוגמת דומם

לשון הכתוב ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר, והיינו, שתחילה צ"ל עליית הנבראים מצד עצמם, שכללות העפר מתלקט ועולה בהר, ועד לראש ההר, ואח"כ נעשה הביטול וההעלאה שע"י הגילוי אור מלמעלה, שזהו"ע דמראה כבוד ה' כאש אוכלת], ועוד זאת, שלא גרם ענין של עשן ממש, אלא לרוב דקותו לא נקרא בתורה בשם עשן כי אם בשם ענן²², שעז"נ ויבוא משה בתוך הענן, שענן אינו מורה על כליון ועלי" ממטה למעלה²³.

אמנם ענן זה כמין עשן הוא (כמ"ש בפירוש רש"י²⁴ שהוא יינה של תורה²⁵), דכיון שענינו של ענן זה אינו גילוי אלקות מלמעלה (כמו הענן שנזכר בפסוקים שלפנ"ז), אלא הוא ענן שבא ממראה כבוד ה' כאש אוכלת, היינו, כפי שאלקות פועל ביטול במציאות העולם, לכן, כמין עשן הוא, שגם בו יש ענין של עשן, עפרורית ועכרורית, שבאה מכליון החומר. והענין בזה, דהמכוון דענין התורה הוא לעשות מהעולם דירה לו ית' בתחתונים²⁶, לכן, ענן זה, שבו הוצרך משה לבוא כדי לקבל את הלוחות (ותורה) ולהביאם למטה, כמין עשן הוא, שזהו גילוי מלמעלה שפועל כליון וביטול החומר דהנבראים, אלא שלהיותו לאחרי הגילוי דמ"ת שפעל הזדככות וביטול כללי בחומר העולם, לכן לא נעשה עשן (כולו), כמו בהתחלת הגילוי דמ"ת, אלא רק כמין עשן.

ד) והענין בזה בעבודת האדם, דהנה, יש מי שטוען, מה לי ולדברים התחתונים, וגם אם יש צורך בירידה, הרי מספיקה הירידה לענינים שהם במדרגת חי או אפילו צומח, אבל לא לירד ולהתעסק גם עם עניני העולם שהם בסוג הדומם, דהיינו, מציאות חומרית ביותר שלא נראה בה חיות כלל, ועד שאפילו כאשר מאיר אש הוי', הנה הוא (מצד טבעו) אינו כלי לזה, ואין האש נאחז בו²⁷ (וצריך להיות תחילה הענין דמבטשין לי'²⁸). אך הענין הוא, שצריכים לפעול ענין של עשן והעלאה גם בסוג דומם שהוא היותר תחתון שבעולם, כיון שזהו התכלית דמ"ת, שענין העשן, כליון ועליית חומר העולם, יהי' נפעל לא רק בצומח, אלא גם בדומם. אך עדיין ישנה הטענה, דכיון שהמתאבק עם מנוול מתנוול

(25) ראה "היום יום" כט שבט.

(26) ראה תניא פל"ו.

(27) ראה לעיל הערה 20.

(28) ראה זח"ג קסח, א — הובא ונתבאר

בתניא רפכ"ט.

(22) לשון התו"א שבהערה 14.

(23) וראה תו"א חיי שרה טז, א.

(24) הביאור בפרש"י ע"פ פשוטו של מקרא

— נתבאר בארוכה בהשיחה ס"י (לקמן ע')

(262). וש"נ.

ג"כ²⁹, הרי העבודה לפעול עשן בדברים התחתונים תגרום לו להתלכלך כו', וא"כ, מוטב שלא לעסוק בה. והמענה על זה, שעשה לו הקב"ה (למשה) שביל בתוכו, והיינו, שבחי' משה שבנשמת כל אחד מישראל³⁰ אינה מתלכלכת כו', אלא נשאר נקי, כיון שעוברת בתוך שביל, והיא תמיד באמנה אתו ית'³¹, וכמאמר רבינו הזקן³² שכל אחד מישראל, יהי' מי שיהי', אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות, וכפס"ד הרמב"ם³³ שגם מי שב"ד צריך לכופו ע"י עכו"ם, הנה באמת רוצה הוא לעשות כל המצוות כו', אלא שתקפו יצרו הרע כו'. ויתירה מזה, שבפנימיות הענינים הנה גם הכחות הגלויים אינם מתלכלכים מהעשן, כי, לאמיתו של דבר אין זה עשן, אלא רק כמין עשן, והיינו, שזהו ענן שרק נראה לעשן. והענין בזה, שההעלם וההסתר של העולם על אלקות הוא רק כמין מציאות, שנעשה בשביל ענין הבחירה, שהרי אילו היו רואים את האמת לא הי' מקום לענין הבחירה [וכידוע מאמר הרה"צ מבארדיטשוב³⁴, מה דורש הקב"ה מבנ"י, בה בשעה שאת המציאות של גן עדן החביא בספרים, ואילו את תאוות העולם העמיד לעיניהם. אלא שזהו רק כדי לעורר אצל בנ"י עבודה פנימית]. ויתירה מזה, כיון שההעלם בא בשביל תכלית של קדושה, הרי זה באמת ענן (קדושה). והיינו, שאע"פ שנראה כמו עשן, כמו דבר חומרי, שגם לאחרי הכליון והעלי' נשאר עפרורית, הרי זה רק מה שנראה לעיני בשר, ואילו בפנימיות הרי זה ענן של אוצר החכמה קדושה, כיון שכל תכליתו היא בשביל תוספת אור בקדושה.

(ה) **וזהו** ויבוא משה בתוך הענן³⁵, היינו, שמשו רבינו, ועד"ז בכאו"א מישראל בנוגע לבחי' משה שבנפשו, קיבל את התורה לאחרי ההקדמה דויבוא משה בתוך הענן, שענן זה כמין עשן הוא (שלכן יש צורך שיהי' שביל בתוכו), והיינו, שצריכים לבוא ולעבור את הענן, ודוקא עי"ז מקבלים את התורה, דאף שלשעה ובחיצוניות הרי זה ענין של העלם, מ"מ, עי"ז באים לויחי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה¹, שיום קאי על מקרא, ולילה קאי על משנה וברייתא כו' ועד לעלמות אין

(הועתק ב"היום יום" כא סיון).

29) תניא ספכ"ח (לה, ב).

33) הל' גירושין ספ"ב.

30) שם פמ"ב.

34) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' 139. וש"נ.

31) שם ספכ"ד.

32) ראה סה"מ הי"ט ע' 115. ע' 117.

35) ראה גם תו"מ חל"ה ע' 139. וש"נ.

אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' שפד

(הועתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו בסופו.

מספר³⁶, והיינו, שמקבלים את התורה בשלימותה. ואח"כ ממשיך זאת כל אחד בגופו וחלקו בעולם, כמ"ש (בהמשך ולאחרי פ' משפטים) בפ' תרומה³⁷ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, הן המקדש שבתוך כל אחד מישראל, כמארז"ל³⁸ בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, והן המקדש כפשוטו, היינו, שמדברים גשמיים, זהב וכסף וגו'³⁹, עושים מקדש לו ית', שעי"ז נשלמת הכוונה שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים²⁶.

אוצר החכמה

- (36) ראה שמור"ר פמ"ז, ח ובפי' ידי משה. האהבה פ"ו. של"ה תרומה שכה, ב ואילך.
 (37) תרומה כה, ח. אלשיך עה"פ תרומה שם. ובכ"מ.
 (38) לשון אדמו"ר הזקן בלקו"ת נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער
 (39) תרומה שם, ג.